

Za nenapisanu priču

Doktor K. voleo je da pliva i vesla između brana na Vltavi, ispod mostova, pa je i jahao, skijao, igrao tenis... Išao je na adu Primatoren do koje je stizao biciklom, s teniskim reketima pričvršćenim na gvernalu. Kad bi najzad stigao tamo, prevezen redovnim brodićem, silazeći s bicikla stidljivo bi objašnjavao da je zakasnio zbog svoje nedeljne toalete. Ta toaleta je kod njega uvek bila brižljiva i nikad je nije preskakao. Veoma je brinuo o svojoj odeći i ličnoj higijeni. Ponekad bi celo popodne utrošio na svoju kosu. Osamdeset godina docnije pronađena je njegova četka za kosu u jednom kibucu u Izraelu, u dolini Džizril.

Nadahnut u to vreme sve glasovitijim naturističkim pokretom, zagovarao je i upražnjavao spartansku koncepciju telesnog života. Spavao je uvek pored otvorenog prozora, u njegovoj sobi uvek je bilo prohladno, nosio je samo laku odeću, čak i zimi. Pio je nepro kuvano kravlje mleko. Bio je duboko ubeđeni vegetarijanac, pa u jednom od prvih pisama svojoj verenici opisuje svoju dijetu:

„Jedem triput dnevno, i nikad ništa između obroka. Ujutro: kompot, prženi hleb ili keks i mleko. U pola tri, što i ostali, glumeći odanog i poslušnog sina: ali manje mesa od ostalih, i više povrća. Uveče, u pola deset: zimi – jogurt ili kiselo mleko, hleb od celog pšeničnog zrna, maslac, orahe, lešnike, kestenje, urme, smokve, grožđe, badem, suvo grožđe, semenke od bundeve, banane, jabuke, kruške, pomorandže. Naravno ne sve odjednom, nego izabrano i u pažljivoj kombinaciji.“

I taj mu obrok, kaže, najviše znači.

Tvrđi i da mu dosledni vegetarijanci nisu simpatični, nego je skloniji onima koji ne brinu preterano o ishrani već jedu šta im dođe do ruku, pa i meso uzgred, ali nikad mnogo.

Bibliju tumači vegetarijanski: Mojsije je poveo Jevreje u pustinju da bi ih za tih četrdeset dana odvikao od mesa. A mana, božanska hrana koja pada s neba, prema njemu predstavlja upravo vegetarijanski način ishrane. A mrtvo kamenje? To bi bile egipatske „poslastice“.

Iako bi svaki zalogaj sažvakao dvadeset puta, patio je od crevnog zatvora. Koristio je zato „regulin“, veoma cenjeni ondašnji lek za konstipaciju, mada i tada malo poznat. Lek je bio prirodan, zapravo je neka vrsta alge koja protresa creva. A nije bio lek hemijski, veštački sintetisan, jer takve lekove je doktor K. izbegavao. Na „regulin“ ga je uputio Alfred Kubin, grafički umetnik i ilustrator knjiga, i to ne bilo kakav umetnik, nego izvanredan, čudesan umetnik. Ekstremni ekspresionista i po mnogo čemu prethodnik nadrealističkih vizija. Košmaran umetnik, majstor vizija zla – rekao je za njega Vasilij Kandinski. I sam je Kubin imao problem sa zapečenošću i razumeo je tegobe doktora K. Kad god bi se susreo s doktorom, uvek mu je, već izdaleka, dovikivao: „Regulin, regulin, ne zaboravite!“

Mnogi su znali za nesanicu doktora K., tako čestu. Oči su mu se od nje već odvikle da budu sklopljene. Ponekad je bio prisiljen da spava otvorenih očiju. Čak i nije ni treptao uvek.

Pre nego što će jednom otići u Berlin da bi se sreo sa zaručnicom, odlazi za Drezden da bi posetio grad-vrt Helerau. To je umetnička kolonija, sa mnogim zanatskim radionicama iz primenjene umetnosti (nameštaj i slično). Tu je i eksperimentalna škola Emil-Žaka Dal-kroza za zdravlje putem euritmije i plesa. To ga veoma zanima. I svima predlaže da svoju decu upišu u tu ustanovu. Tamo su goli muškarci, tako raskomoćeni, igrali fudbal, ali to je već bilo preterano za doktora K. i on nije bio, koliko znamo, među tim igračima. Voleo je da bude komotan, ali se ipak držao mere koju mu je nalagala sopstvena čednost.

Zamislio sam da ovaj zapis o srodstvu dva crtača počnem ovako:

Moja sećanja na Kubina su haotična, ali ih ima čitava hrpa, još uvećana mojim pomisli-ma o njemu i životu koji je vodio. Bio je rođeni ilustrator knjiga. Košmarni ilustrator košma-ra. Zove se Kubin. Ali, to nije dovoljno onima kojima „Kubin“ ništa ne znači. Onda ću doda-ti i Alfred. Alfred Kubin. Umesto Alfred, mogao bi biti Feliks, ali ne, on nipošto nije Feliks, jer bi to bilo zbunjujuće i detinjasto, a Alfred – to je već u redu i poseduje pravu starost nekog ko je rođen u pretprošlom veku.

I Kubin je za mene priča, a Alfred je već istorija. Istorija brine o lažima i istinama, a priča ne mari da ih deli. Njoj je svejedno, meni je svejedno, i svima koji urone u ovu priču treba-lo bi da bude svejedno je li u njoj nešto laž ili istina.

Naposletku sam odustao od svoje priče i zadovoljio se tragovima kod samog doktora K.

Doktor sreće Kubina 26. septembra 1911. godine i zapisuje da mu Kubin „preporučuje regulin kao sredstvo za čišćenje, istucanu algu koja nabubri u crevima i počinje da ih pro-tresa pa tako deluje mehanički, za razliku od nezdravog hemijskog dejstva ostalih sredsta-va koja samo probijaju izmet, te ga ostavljaju zalepljenog za zidove creva“.

Onda doktor K. kao crtač opisuje drugog crtača: „Sam Kubin: veoma krupan, ali s licem koje se donekle jednoliko pokreće, istim zatezanjem mišića na njemu izražava najrazličiti-je stvari. Izgleda različito star, stasit i snažan, zavisno od toga da li sedi, ustaje, na njemu je samo sako ili kaput.“

Kad gledam Kubina na fotografiji, nimalo mi ne liči na navedeni opis. Jeste vitak. Lice mu vuče, na svoj način, na detinjasto obličje. S druge strane, Kubin je u tom času šest go-dina stariji od doktora K. Poglavitito živi u Minhenu pa priča o tamošnjem umetničkom pansionu u kojem se nastanjuju slikari, ali i veterinari. U blizini je neka veterinarska škola. U pansionu se vodio raskalašan život. Otuda su na kući preko puta ulice iznajmljivani pro-zori s kojih se moglo gledati u pansion, takoreći kao na pozornicu. Da ti gledaoci ne bi ostali prikraćeni, ponekad bi neki stanar pansiona skočio na potprozorje i oponašajući majmunске kretnje srkao bi čorbu iz zdele. Kubin zatim priča doktoru o susretu s Knutom Hamsunom kod izdavača Langena. Trebalo je da ilustruje neku Hamsunovu knjigu. Hamsun se neprestano cerekao, a onda je, ne prekidajući razgovor, prebacio nogu preko kolena

druge, uzeo sa stola oveće makaze za hartiju i počeo da odseca konce sa iskrzane nogavice. Iako je bio jedno obučen, Hamsun je očigledno držao do kravata, jer ona koju je imao vezanu nije bila baš bezvredna, ali kravata je bila jedina pristojna stvar na njemu. Izgleda kao da je Hamsun još gladovao poput svog junaka iz romana *Glad*.

Sutradan će doktor u svom dnevniku još pisati o Kubinu.

„Navika mu je da sagovornikove poslednje reči ponavlja, i to zvuči tako kao da izražava saglasnost s njim, a onda kad čujete njegove reči shvatate da se nimalo ne slaže sa sagovornikom. To ljuti čoveka.“

Izgleda da se doktor zaista naljutio. Dok sluša Kubinove priče, a uvek ih ima pregršt, doktor shvata još nešto. Te priče utiču na čoveka da izgubi iz vida istinsku Kubinovu vrednost – da je crtač kakvog nema. Kubin je crtač koji je učio od najboljih kad je u pitanju fantastika, od Jeronima Boša, od Fransiska Goje. Doktor još dopisuje:

„Tokom večeri je često i, po meni veoma ozbiljno, govorio o mome i svome crevnom zatvoru. A pred ponoć, dok mi je šaka visila preko ruba stola, on ugleda njen delić i uzviknu: 'O, pa vi ste zaista bolesni!' Od tog trena postao je prema meni još popustljiviji, a i kasnije se suprotstavljao ostalima koji su hteli da zajedno s njima pođem u B. Na rastanku, kad smo se već pozdravili, on mi izdaleka doviknu: *Regulin!*“

Sklon fantastici, Kubin je ilustrovaio knjige E. T. A. Hofmana, Gustava Majrinka, E. A. Poa. Ilustrovaio je na stotine knjiga. I za svaku je imao jedinstven pristup. Mašta mu je bila neiscrpna. Ne bilo kakva mašta, nego mašta linije. Ako nam se učini da postoji sličnost između doktorovih i Kubinovih crteža, ona postoji samo s one strane vidljivog. To su dve različite fantastike. Doktorova je vezana za njegove priče, njegove neobične i dalekosežne uvide o svetu. Kubin više ističe strahotno. Kod njega se nedri neki drugi svet, koji je samo naličje našeg. Doktor K. i Kubin su dva sveta, iako u prostoru nevidljivog nekako spojeni i tako kao da razmenjuju energiju. Kod doktora naslućujemo zlo u našem svetu. Kod Kubina nas košmarno zlo šamara. I obojica odvrćaju ljude da odmah zapaze njihovu vrednost. Kubin je i autor jedne knjige. Jedine koju je napisao. Ali knjige nezaboravne. Iza njenog naslova *Druga strana* skriva se neko oniričko kraljevstvo čija se prestonica zove Perla, i podignuta je u nekoj azijskoj zabiti. Ono što najdublje potiskujemo u sebi boravi u Perli. Ali ono što odmah zapažamo u tom romanu jeste združivanje Gustava Majrinka s njegovim *Golemom* i Franca Kafke. Misteriju Perle naseljavaju čudovišni insekti i leševi, na njenim ulicama se odigravaju halucinatorne orgije. To je delo negativne utopije, ali koja svojim apokaliptičkim užasima ispisanim u oslobođenom čovekovom nesvesnom predskazuje nadrealizam. Roman je dopunjen i autorovim fascinantnim ilustracijama.

Za samog Kubina, dok razgledam njegove crteže, rekao bih poput doktora K.: Jedan je Kubin. Potekao je iz snova i košmara. A onda se tamo vratio. On je naš dopisnik iz nepoznate azijske prestonice Perle. Za sve što o Perli znamo zahvaljujemo Kubinu. Sve ulice u Perli su slepe, sva zdanja su naherena, sve ulice nalikuju Kineskom zidu. Svi stanovnici su čuda prirode, ne liče ni na koga.

Kao što snovi izopačavaju stvarnost, tako je stvarnost izopačila Kubina, koji je pljunuto utelovljenje jedne od dugih senki kratkih senki, uočene namah dok smo tonuli u neki za-

boravljeni i neopisivi prizor iz našeg najnemogućnijeg košmara. To je senka krika koji nismo bili u stanju da ispustimo, jer smo se naprosto zaledili pred onim što vidimo.

Evo me pred Kubinovim ilustracijama, kojih ima šest, doktorove priče „Seoski lekar“, od čije fantastike se ježim. Dugo gledam jednu od njih.

Zastao sam kod nje i ne idem dalje. Dalje je moguće samo u priču, a koja nema kraja.